

absence of political will at the top management of country, by the lack of necessary facilities and resistance of regional elites.

Key words: local self-government, decentralization, region, administrative-territorial reform, community, local power, state administration, district.

УДК 94 (477:281.5)

ББК 86.2 (4Укр)

О.С. Жерноклеєв

ВИТОКИ Й СТАНОВЛЕННЯ ТРЕТЬОГО ЧИНУ МИРЯН ЗГРОМАДЖЕННЯ ВОПЛОЧЕНОГО СЛОВА УГКЦ

У статті розглядаються питання місця й ролі віруючих-мирян у житті церкви та суспільства на сучасному етапі. Різноманітні форми тіснішого залучення світських осіб до участі в діяльності католицьких чернечих спільнот розкрито на прикладі Третього чину мирян Згромадження Воплоченого Слова Української греко-католицької церкви.

Ключові слова: миряни, Третій чин, Згромадження Воплоченого Слова.

Проблема тіснішого залучення мирян до життя Церкви в сучасних умовах не лише зберігає свою актуальність, але й набуває дедалі більшого значення на тлі прогресуючого духовного занепаду й релігійного збайдужіння (особливо в суспільствах із високорозвиненою матеріальною цивілізацією та порівняно високим рівнем добробуту), поширення т. зв. “масової культури” з її пропагандою морального нігілізму й егоцентризму, споживацьких та гедоністичних цінностей, ураженням якими виявляється передусім молоде покоління. Усе це, навіть перед лицем серйозних життєвих труднощів і суспільних негараздів, провокує та підтримує типову, на жаль, для сьогодення ситуацію “такого життя, мовби Бог не існував” [3, с.74].

Другий Ватиканський Собор Римо-католицької церкви (1962–1965 рр.) у кількох затверджених ним документах (“Догматична конституція про Церкву”, “Декрет про апостолят мирян”) дав докладні визначення місця й ролі віруючих мирян у церкві, підкреслюючи їх покликання до святості та впорядкування земних справ по-Божому [1, с.121–130, 333–340]. Теоретичні положення Собору були розвинуті в посланнях римських понтифіків. Зокрема, Іван-Павло II в апостольському повчанні “Покликання і місця мирян” (1988 р.) указав на потребу нової евангелізації сучасного світу та активної участі мирян у цій апостольській справі [3, с.73–79]. Важливим для досліджуваної теми є наголос документа на тому факті, що вірні-миряни є не лише повноцінними й рівноправними членами церкви, але що вони, властиво, є Церквою, з чого випливають їх апостольські й інші функції та обов’язки [3, с.19]. Діючий понтифік Папа Римський Венедикт XVI у своєму Слові до греко-католицьких єпископів з України (1 лютого 2008 р.) також закликав сприяти активнішому включенню мирян у місію церкви з тим, щоб вони могли “бути живою евангельською “закваскою” в різних суспільних середовищах” і зробили свій внесок до спільного добра українського суспільства [5].

Різноманітні спільноти віруючих-мирян (“треті чини”, світські інститути, “терціарії”^{*}) є невід’ємними складовими частинами цілої низки католицьких чернечих орденів і згромаджень, що існують та діють у Європі та світі від кількох десятиліть до багатьох століть. Як локальні групи з багаторівневою структурою та подвійною ідентичністю, вони витворюють власні субкультури з особливими формами соціальної активності, внутрішніх комунікацій, своїми життєвими стандартами, святами тощо.

Серед них, мабуть, наймолодшим за часом існування в Україні є Третій чин Згромадження Воплоченого Слова (далі – ЗВС) Української греко-католицької церкви. Показово, що донедавна це новітнє католицьке чернече згромадження практично зовсім

^{*} Від лат. *tertius* – третій.

не бралось до уваги в наукових студіях з історії та сьогодення церкви в Україні, а вичерпної та детальної інформації про нього годі було дістати навіть на офіційних інтернет-сайтах УГКЦ. Тим часом активна діяльність “воплоченців”, як неофіційно, у повсякденні називають членів згромадження, займає помітне місце в духовному житті сучасного Прикарпаття.

Згромадження Воплоченого Слова (Instituto del Verbo Encarnado) було засноване 25 березня 1984 р. в Аргентині католицьким пастирем, проповідником, автором низки книг на духовну тематику о. Карлосом Мігелем Буелою (Carlos Miguel Buela) [9; 11]. Згромадження складається з трьох гілок (або чинів): чоловічої, жіночої та світської. Жіноча чернеча гілка (фактично – Другий чин ЗВС) була започаткована 19 березня 1988 р. як Інститут Службниць Господа і Діви з Матара (Аргентина). Обидва чернечі інститути, маючи одного засновника, живуть однією духовністю, згідно з конституціями-близнюками. Сьогодні, на порозі свого чвертьвікового ювілею, згромадження має місії вже в 32 країнах світу на п’яти континентах і нараховує близько 1500 членів – священників, монахів і монахинь, які працюють у різних християнських обрядах (латинському, візантійському, коптському).

Третій чин (гілка ЗВС, що складається з віруючих-мирян) зароджувався майже одночасно із заснуванням самого згромадження, у середині 80-х років ХХ ст. Почав формуватися насамперед із родин, рідних та близьких самих монахів та монахинь, а також добродійців, жертводавців і друзів, які мали намір брати участь у діяльності згромадження та бажали жити його духовністю. Так він починався неформально, звертаючи увагу понад усе на духовну опіку над членами. Перші отці й брати – члени згромадження – прагнули збирати мирян, давати різного роду науки та конференції і понад усе можливість сповідатися та отримувати духовний провід, також заохочували участь мирян у духовних вправах (реколекціях), що проводяться священниками згромадження за методом св. Ігнатія Лойоли. У такій формі світська гілка ЗВС виникла спочатку в Аргентині, згодом в інших країнах – США, Перу та інших, де набула значного розвитку [10]. З часом склалася процедура офіційного прийому до Третього чину простим обрядом під час якоїсь урочистої відправи. Певні особливості організації та діяльності мирянських відгалужень ЗВС існують у кожній країні.

В Україну отці-місіонери ЗВС прибули в липні 1994 р., спочатку до Львова, а з 1995 р. перебралися до Івано-Франківська. Провінційним настоятелем ЗВС в Україні протягом тривалого часу був аргентинський священник о. Фернандо Браво, ВС, з 2006 р. – о. Григорій Рогацький, ВС. Жіноча гілка згромадження почала діяльність в Україні із січня 1999 р. (віце-провінційна настоятелька – с. Марія Сліз (Фаріна)). Духовні осередки ЗВС – монастирі й парафії, якими опікуються отці та сестри – існують зараз у м. Івано-Франківськ та смт. Дубове Тячівського району на Закарпатті (Мукачівської єпархії УГКЦ) [7].

Третій чин ЗВС в Україні формувався фактично одночасно з появою згромадження, але офіційно був заснований 26 лютого 2005 р. в Івано-Франківську. Цьому передувала низка щотижневих молитовних зустрічей і конференцій для мирян – кандидатів у Третій чин, проведених священниками згромадження. Такі конференції відбулися: 4 лютого – у чоловічому монастирі Воплоченого Слова (с. Крихівці), 11 лютого – у жіночому монастирі Сестер Службниць Господа і Діви з Матара (с. Крихівці), 18 лютого – у Містечку милосердя св. Миколая (с. Крихівці-Долина) та 26 лютого – у лекційному залі церкви Різдва Христового (м. Івано-Франківськ, вул. Мазепи). На конференціях миряни мали нагоду познайомитися зі Статутом Третього чину, його структурою, правами й обов’язками членів, правилами прийняття, обітами й обітницями, які можуть складати члени спільноти, а також побожними практиками, яких вони повинні дотримуватись: часто брати участь у Святій Літургії, приступати до Тайн Сповіді й Пресвятої Євхаристії, почитати Хрест і Тайнства Страстей, відмовляючи

Хресну Дорогу, мати велику набожність до Пресвятої Богородиці, стараючись Її в усьому наслідувати, беручи участь у суботніх відправах на Її честь, організовуючи паломництва до Її святинь, прикрашаючи Її ікони, маючи особливу повагу до марійських молитов, зокрема молитви “Ангел Господній” та молитви на вервиці, а головне – жити вірою та змінювати згідно з нею середовище, в якому вони живуть [8; 12].

У заключній конференції, яка відбулася 26 лютого, узяли участь також монахи та монахині ЗВС, мешканці Містечка милосердя св. Миколая та гості, зокрема члени Спільки християнського відродження, батьки й родичі монахів та монахинь, друзі й молодь. Усі вони спільно молилися на Св. Літургії, яку в церкві Різдва Христового відслужив правлячий архієрей Івано-Франківської єпархії УГКЦ владика Софрон Мудрий, ЧСВВ. Він поблагословив усіх присутніх, зокрема й нових кандидатів у Третій чин, та виголосив проповідь про покликання мирян, у якій зазначив, що в Христовій церкві впродовж століть і тепер творяться спільноти вірних, які бажають брати живу участь у духовності якоїсь чернечої родини, у даному разі – родини Воплоченого Слова, щоб під її проводом знайти своє власне освячення та активно сприяти спасінню інших людей.

7 квітня 2005 р. у храмі Різдва Христового в Івано-Франківську, на вечірньому богослужінні з нагоди 21-ї річниці заснування Згромадження Воплоченого Слова, відбулося прийняття обітниць та поручення хрестів членам Третього чину ЗВС. На першому, початковому етапі до чину вступило 19 осіб різного віку, сімейного стану й професійних занять. У подальшому кількість їх зростала за рахунок десятків нових членів.

Третій чин розглядається згромадженням як повноцінна й невід’ємна складова релігійної родини ЗВС, тому має спільну з усім згромадженням мету. Вона полягає в повсюдній євангелізації культури (або інкультуризації Євангелія), тобто перетворенні силою Євангелія критеріїв судження, визначальних цінностей, точок інтересу, напрямів думки, джерел натхнення та моделей життя людства [2, с.11, 23; 4, р.24, 33]. Духовність членів згромадження, усіх разом і кожного зокрема, базується на прагненні бути другим воплощенням Слова, щоб утілити Його в усе людське, продовжуючи Христа в родині, в освіті, у засобах масової інформації, людях інтелектуальної праці, у всякому легітимному прояві людини та домагаючись того, щоб кожна людина була новим воплощенням Слова [2, с.13, 17; 4, р.24–25, 28].

Основним обов’язком кожного члена Третього чину, за його Статутом (“Директорією про Третій чин мирян Згромадження Воплоченого Слова”), уважається свідчення про Христа насамперед власним життям згідно з християнськими чеснотами, наповнюючи та вдосконалюючи дочасний лад євангельським духом та впорядковуючи дочасні речі. Важливими є також покликання до апостоляту в усіх інших доступних формах і середовищах, активного практикування любові до Бога й до ближнього через діла милосердя, а також до власного християнського формування, глибокого пізнання доктрини католицької церкви та її соціального вчення [8].

Третій чин ЗВС структурований у трьох рівнях, згідно з добровільно прийнятим на себе його членом ступенем обов’язку та єдності зі згромадженням. На першому (найвищому, привілейованому) рівні перебувають миряни, які прагнуть євангельської досконалості, беручи безпосередню участь у місії згромадження та зобов’язуючи себе особистими обітами чи іншими зв’язками. До другого рівня належать різноманітні об’єднання мирян, групи чи рухи, кожен з яких має свою власну організацію та конкретні, практичні цілі, навколо реалізації яких гуртує своїх членів. Третій (найширший) рівень представлений мирянами, котрі покликані проявляти Воплочене Слово в індивідуальний спосіб, у власному середовищі (сімейному, професійному тощо). Це друзі, прихильники, добродійці, родичі та інші співпрацівники згромадження, які прагнуть поділяти дух чернечої родини ЗВС і перебувають з нею у зв’язку молитви й

милосердя, мешкаючи навіть у найвіддаленіших куточках сучасного світу [4, р.138–139; 8; 12]. До цього рівня, що має назву Братства Воплоченого Слова, можуть також належати світські священники.

Останній, третій рівень зберігає певну організаційну аморфність, оскільки допускає можливість активної співпраці без формального вступу до згромадження. Тому питання про загальну чисельність Третього чину ЗВС у сучасному світі, на відміну від мирянських відгалужень деяких інших чернечих згромаджень, залишається відкритим. Принаймні у відомих і доступних нам джерелах відповідна інформація відсутня. В Україні Третій чин ЗВС налічує зараз приблизно 60 формальних членів та півтори сотні неформальних – родичів, тих, що активно допомагають, співпрацюють тощо. Крім того, за роки діяльності згромадження через групу молоді, що гуртується навколо нього, пройшло, за деякими оцінками, щонайменше сімсот осіб.

Члени Третього чину ЗВС працюють у згромадженні та разом із ним, зберігаючи свій статус мирянина, відповідний сімейний стан і не полишаючи активної професійної діяльності в будь-яких галузях. Вони співпрацюють на християнському FM-радіо “Дзвони” (директор – о. Софрон Зелінський, ВС), надають різноманітну посильну допомогу отцям Воплоченого Слова в монастирі св. Григорія Хомишина й на парафії свв. Кирила і Методія (с. Крихівці, масив Долина Івано-Франківської міської ради; парох – о. Йосафат Бойко, ВС). Доволі численна спільнота мирян склалася й навколо Містечка милосердя св. Миколая (с. Крихівці-Долина, настоятелька – с. Марія від Святого Духа (Триндохір)). Містечко¹ було засноване 13 листопада 2004 р., хоча й задовго до того, уже починаючи з 2000 р., у монастирі Сестер Службниць Господа й Діви з Матара в с. Крихівці мешкали діти й старші люди, що залишилися без притулку. Тепер у Містечку милосердя, яким опікуються сестри-монахині згромадження, налічується 50 жителів. Серед них – старші жінки (в основному психічно неповносправні), діти з неблагополучних сімей, одинокі молоді матері з дітьми, більшість з яких були вихованками шкіл-інтернатів, сиротами, які, завагітнівши, не мали нікого, хто міг би потурбуватися про них та їхніх дітей. Через Містечко милосердя пройшли також інші матері, які після народження дітей не могли повернутися до рідної домівки через родинні проблеми. Дім милосердя став для них тимчасовим притулком до примирення з батьками. Так було врятовано життя багатьох дітей, які могли не народитися внаслідок абортів. І вже не одна дівчина наважилася захистити право на життя своєї дитини, знаючи, що існує куточок, де вони могли б жити разом. Десятки мирян Третього чину ЗВС надають Містечку посильну матеріальну, моральну, організаційну та іншу допомогу.

Дух єдиної релігійної родини формують і підтримують спільні для священників, монахів і мирян Третього чину молитовні зібрання й конференції, а також спільні відзначення головних християнських свят та важливих подій у житті згромадження, які вже стали доброю традицією ЗВС (священничі й дияконські свячення, обіти й облечини братів і сестер, прийняття нових членів у Третій чин, річниця заснування згромадження тощо). Усі такі зустрічі розпочинаються Св. Літургією та включають проповіді, лекції, самодіяльні концертні виступи й невеличкі вистави, сценки (усе це – християнського, українського національного, гумористичного змісту), завершуються спільним обідом або вечерею та товариським спілкуванням.

Особливе значення надається згромадженням роботі з молоддю [6]. Щонеділі на молодіжні Служби Божі, науки й зустрічі в храмі Різдва Христового (на вул. Мазепи в Івано-Франківську) збирається від 40 до 80 молодих людей шкільного й студентського віку. Кожного літа під час канікул група молоді ЗВС під керівництвом о. Софрона Зелінського проводить християнські табори в Карпатах для дітей, підлітків та молоді,

¹ Повна назва згідно з реєстрацією – “Містечко Милосердя Святого Миколая для усіх, хто потребує допомоги”.

також систематично впродовж року для хлопців і дівчат організуються одноденні й кількденні реколекції. Значний вплив на формування світогляду й становлення особистостей мали й організовані для молоді зарубіжні поїздки: паломництва до святих місць, зустрічі з Папою Римським Венедиктом XVI, спілкування з віруючими-однолітками з інших європейських країн – Німеччини, Італії, Австрії, Голландії, Польщі.

Як у практиці долається певна роздвоєність (життя одночасно у світі та в чернечій спільноті) і чи не стає це певною формою компромісу зі світом? Який відбиток на духовність “терціаріїв” накладає належність до різних християнських традицій – західної (католицької) та східної (греко-католицької)? Чи виявляє певну специфіку зіставлення світоглядних установок, історії організації та діяльності “терціаріїв” у сусідніх слов’янських країнах, наприклад, Україні та Польщі?

Виразні методологічні проблеми подібного дослідження пов’язані передусім зі специфікою джерельної бази (певна організаційна аморфність, неформальність значної частини діяльності породжує брак офіційних документальних пам’яток, потребу використання джерел особового походження, методів суміжних дисциплін тощо). Проте всебічне вивчення й узагальнення історичного досвіду світських християнських рухів могло б сприяти віднайденню адекватних відповідей на виклики часу та протидії загрозливим тенденціям до нівелювання християнських моральних вартостей і розмивання підвалин сучасної європейської цивілізації.

1. Документи Другого Ватиканського Собору: Конституції, декрети, декларації. – Львів: Свічадо, 1996. – 757 с.
2. Конституції Згромадження Службниць Господа і Діви Марії з Матара. – Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2004. – 363 с.
3. Покликання і місія мирян. *Christifideles Laici*. Післясинодальне апостольське повчання Святішого Отця Івана Павла II. – Львів: Місіонер, 1998. – 155 с.
4. *Constituciones del Instituto del Verbo Encarnado*. Directorio de Espiritualidad. – Segni: Editrice del Verbo Incarnato, 2004. – 293 p. (<http://www.ive.org/images/101/constituciones.pdf>).
5. Слово Вселенського Архирея Венедикта XVI до греко-католицьких єпископів з України з нагоди завершення візиту “*Ad limina Apostolorum*” // <http://www.vaticanradio.org/ucr/Articolo.asp?c=183786>.
6. Буела, о. Карлос Мігель. Молодь у третє тисячоліття: Крокуючи з Папою Іваном-Павлом II. – Івано-Франківськ, 2007. – 287 с.
7. *Delegación nuestra Señora Zarvanitsya* // www.ive.org/pag_res.asp?id=98#11.
8. Directorio de la Tercera Orden Secular del Instituto del Verbo Encarnado // www.iveargentina.org/Constituciones_y_directorios/tercera_orden.htm.
9. Fundador de la familia del Verbo Encarnado // <http://padrebuela.com.ar/>.
10. Institute of the Incarnate Word Lay Volunteer Corps // <http://www.ivevolunteers.org/>
11. Nuestra Historia // http://www.ive.org/pag_res1.asp?id=62.
12. Third Order of the Incarnate Word // <http://www.iveamerica.org/>.

The article deals with the questions of a place and a role of lay Christians in the life of church and society at the present stage. Various forms of the closer involving of secular people in activity of Catholic monastic communities are opened by an example of the Third Order of laymen in the Institute of the Incarnate Word of the Ukrainian Greek-catholic church.

Key words: *laymen, the Third Order, Institute of the Incarnate Word.*